

Тема: Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка.

1. Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка.

Синтаксис (від грец. *syntaxis* - побудова, устрій, зв'язок) - це розділ граматики, що вивчає будову і значення словосполучень та речень, способи зв'язку слів у словосполученні й реченні. Завдяки дотриманню синтаксичних норм досягається струнності викладу, чіткості і логічності тексту.

Синтаксичні норми - це правила побудови так званих синтаксичних конструкцій - словосполучень і речень.

Основні синтаксичні норми - це:

прямий порядок слів,
правильна побудова однорідних членів речення,
точність у поєднанні словосполучень зв'язком керування,
правильна координація присудка з підметом,
нормативне вживання дієприслівникових зворотів, непрямої мови.

2. Словосполучення та речення.

- Оберіть серед поданих прикладів словосполучення: *мати й батько, ми приїхали, зелений гай, писати правильно, відправити лист.*

Запишіть: Словосполучення — це синтаксична одиниця, що утворюється поєднанням двох або більшої кількості повнозначних слів. Слова у словосполученні пов'язані підрядним зв'язком: одне з них головне, інші — залежать від нього. У словосполученні виділяють **головне** і **залежне** слова. Смысловий зв'язок і межі словосполучення виявляються за допомогою запитання від головного слова до залежного.

Завдання: У пропонуваному реченні знайдіть словосполучення:

Мої дні течуть тепер серед степу, серед долини, налиті зеленим хлібом. Безконечні стежки, скриті, інтимні, наче для самих близьких, водять мене по нивах, а ниви котять та й котять зелені хвилі і хлюпають ними аж в краї неба. Я тепер маю окремий світ, він наче перлова скійка: стулились краями дві половини — одна зелена, друга блакитна — й замкнули у собі сонце, немов перлину.

З якого твору уривок?

3. Класифікація словосполучень.

За головним словом словосполучення поділяються на **іменні** (головне слово — іменник, прикметник, займенник або числівник): *ввічливий хлопець, цікавий для всіх, кожен з нас, четвертий зліва*; **дієслівні**: *співати в хорі, загорілий на сонці, прислухаючись до порад*; **прислівникові**: *набагато зручніше*.

За будовою поділяються на **прості і складні**. **Прості** словосполучення складаються з одного головного і одного залежного слова, непоширені (сміливий вчинок).

У **складних** словосполученнях головне слово поширене іншим словом (героїчний подвиг народу).

Види словосполучень за синтаксичною роллю:

1) **вільні** — обидва слова у словосполученні виступають різними членами речення (у *справжній дружбі* (означення і додаток));

2) **синтаксично нероздільні** — головне і залежне слова виступають одним членом речення (*Три учні відстали в поході* (три учні — підмет));

3) **фразеологічні** — словосполучення виражене фразеологізмом і виступає одним членом речення (*Я почувався, наче не в своїй тарілці* (не в своїй тарілці — обставина)).

Завдання: Визначте вид ССП за головним словом: *барвистий килим, вдячний нам, першою з причин, в якомусь із сіл, читав угорсь, не зробивши ніяк, зовсім навмання, вода із ставка, щедрий без міри, двоє зі Львова, нікого з міста, виготовлений зі скла, ближче до грядок*.

4. Типи зв'язку у словосполученні:

1) *узгодження* — слова в словосполученні узгоджуються в роді, числі й відмінку; головним словом виступає іменник або будь-яка інша частина мови у значенні іменника, а залежними словами можуть бути прикметники, дієприкметники, займенники, числівники (*їстівні гриби, зрубане дерево, сьомий день*);

2) *керування* — головне слово (дієслово) вимагає від залежного (іменник або інші частини мови у значенні іменника) форми певного відмінка (*підійти до столу, берег моря*);

3) *прилягання* — залежне слово має незмінну форму і поєднується з головним тільки за змістом. Найчастіше прилягають прислівники, дієприслівники, інфінітиви (*зібралися вранці, йшли співаючи, звелів атакувати*).

Завдання 1 (усно): визначити тип зв'язку слів у записаних ссп:

Барвистий килим, вдячний нам, першою з причин, в якомусь із сіл, читав уголос, не зробивши ніяк, зовсім навмання, вода із ставка, щедрий без міри, двоє зі Львова, нікого з міста, виготовлений зі скла, ближче до грядок.

Завдання 2 (самостійно). Запишіть словосполучення у **дві колонки** залежно від того, яким **типом зв'язку** вони поєднані.

Сильний страх, військових загонів, напасти на слід, високе небо, вид спорту, хороший лікар, безмежні землі, любити двох, намалювати коло, першокласний пілот, вечірні роси, поїхати з другом.

Д.3.: Із пропонуваного речення виписати усі наявні словосполучення та зробити поний синтаксичний розбір кожного (класифікація за всіма попередньо поданими ознаками та типом зв'язку слів). Однакові роботи перевірятися не будуть!
Парубок плівся повагом, позакладавши руки назад себе; позирав навкруги своїми блискучими очима; іноді зупинявся й довго розглядав зелене нив'я. То знову йшов; то знов становився де-небудь на згірку — і знов оглядав поле. Ось перейшов і драний місточок посеред лук, на низині, у балці.
З якого твору взято уривок?